

УДК 336.717.18

*Л. М. Єріс, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”®*

ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЯКІСНОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ

У статті охарактеризовано вплив якісного управління грошовими потоками банків на ефективність банківської діяльності в цілому. Проведено аналіз основних показників результатів діяльності банківської системи України та зроблені висновки, які стверджують, що ефективність банків у загальному значенні характеризує їх здатність своєчасно створювати грошові потоки та якісно управляти ними.

Ключові слова: ефективність, банк, якість, грошові потоки, прибутковість.

Постановка проблеми. Дуалістична природа банків, а саме не лише їхнє посередництво в переміщенні грошових потоків від продавців до покупців, а й функціонування як підприємницьких структур з метою максимізації прибутку, зумовлює особливе значення економічної ефективності їхньої діяльності. У сучасних умовах ефективність функціонування банків стає необхідним фактором існування на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню поняття економічної ефективності присвячено праці зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких: М. А. Болух, Г. І. Башнянин, В. І. Осипов, С. Ф. Покропивний, а також низка зарубіжних: Е. Росс, К. Фіпс, Х. Лібенштейн, С. М. Шефрін, Т. С. Хачатуров. Проблемам управління грошовими потоками банків присвятили свої роботи українські вчені: І. А. Бланк, О. В. Васюренко, Л. М. Алексеєнко, Д. В. Олексіч, А. В. Дзюблюк. Незважаючи на це, залишається актуальним питання впливу якісного управління грошовими потоками на ефективну банківську діяльність.

Постановка проблеми. Фінансовий сектор відіграє ключову роль у розподілі грошових потоків в економіці. Ефективність банків як один із найважливіших фінансових посередників має суттєвий вплив на економічну діяльність, значимість її проявляється як на макро-, так і мікрорівні. Метою статті є визначення впливу якісного управління грошовими потоками банків на ефективну діяльність банківської системи в цілому.

Виклад основного матеріалу. Економічна категорія “ефективність банків” постійно знаходиться в розвитку, а її зміст змінюється та ускладнюється. За результатами вивчення праць українських і зарубіжних

економістів, присвячених дослідженню “ефективності банківської діяльності”, підходи до з’ясування сутності цього поняття можна узагальнити до двох основних визначень:

- 1) співвідношення витрат ресурсів і результатів, отриманих від їх використання (effectiveness);
- 2) соціально-економічна категорія, яка визначає вплив способів організації діяльності учасників на рівень досягнутих ними результатів, тобто відповідність отриманих результатів поставленим цілям (efficiency).

Вітчизняні науковці Н. В. Маслак та А. В. Буряк стверджують, що у межах макроекономічного підходу ефективність банків як фінансових посередників можна визначити як “...здатність банків акумулювати фінансові ресурси в конкурентному середовищі та забезпечувати максимальну віддачу розміщених ресурсів з точки зору економічного зростання країни” [7, с. 85].

Отже, ефективність банків у загальному значенні характеризує їх здатність своєчасного та стабільного створення грошових потоків та управління ними.

Як визначає О. А. Кириченко, грошовий потік банку – це “... сукупність розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються його фінансовою діяльністю” [5]. Перевагою цього визначення є розмежування науковцем грошового потоку з точки зору надходжень і виплат.

В. М. Коваль досліджує економічну сутність грошових потоків банку і стверджує, що “...фінансові ресурси, які надходять до банку у вигляді вхідного грошового потоку з макросередовища і мають визначені групові ознаки, в процесі функціонування банку проходять повний життєвий цикл, трансформуються з категорії в категорію, з групи в групу, змінюють напрямок руху і виходять з банку в макросередовище в іншій формі. Тому грошові потоки є відображенням зовнішніх фінансових ресурсів через призму операцій комерційного банку. Виходячи з цього, будь-яка банківська операція складається з одного або групи грошових потоків” [6].

Отже, ефективність банківської діяльності безпосередньо залежить від якісного управління її грошовими потоками.

Базуючись на твердженні, що якісне управління грошовими потоками залежить від часових меж, зазначимо, що ефективність банківської діяльності здійснює вплив на фінансову позицію банку на ринку в короткостроковому та довгостроковому періодах:

- у короткостроковому періоді ефективність банківської діяльності означає здатність адекватно управляти наявними грошовими

потоками з метою максимізації прибутку, зокрема зниження ефективності в умовах конкуренції призводить до втрати потенційного прибутку та зниження фінансової стійкості на ринку;

- у довгостроковому періоді ефективність банківської діяльності означає здатність забезпечити трансформацію заощаджень економічних агентів в інвестиції з найменшими трансакційними витратами, що також впливає на конкурентні позиції банку на ринку.

Крім того, зважаючи на специфіку діяльності банків та з огляду на те, що банківська сфера є складною динамічною системою, функціонування і розвиток якої супроводжується значними ризиками, варто зазначити, що найприйнятнішим для оцінки ефективності банківської діяльності є цілісний системний підхід, яким передбачається розгляд поняття “ефективність” як складного системного явища у потрібному вимірі “прибутковість – ризикованість – надійність” [10, с. 128].

Отже, критеріями ефективності банківської діяльності повинні бути як безпосередньо фінансові результати його діяльності (дохід і прибуток), так і результативність (рентабельність), а також вся сукупність показників фінансового стану (стійкість, ліквідність, платоспроможність), досягнутих банком з урахуванням їх ціннісного або цільового значення як для самого банку, так і для соціально-економічного середовища його діяльності [1, с. 190].

У результаті дослідження можна зробити висновок, що сукупність критеріїв треба розглядати як систему і комплексну характеристику, яка відображає відповідність результатів діяльності банку як суб’єкта господарювання поставленим цілям на кожному часовому інтервалі його функціонування, і в цьому аспекті тільки досягнення всіх, а не декількох, критеріїв дозволить говорити про економічну ефективність банківської діяльності як якісного управління його грошовими потоками.

Отже, зазначимо, що ефективність такої складної діяльності, як банківська, є інтегральною характеристикою і не може бути подана одним чи кількома автономними показниками.

Багато сучасних авторів трактують ефективність банківської діяльності лише за допомогою показників прибутковості та доходності [1; 3; 4; 8; 9]. У сучасних умовах таке однобічне тлумачення неприйнятне, необхідно застосовувати системний, комплексний підхід.

Головним показником результативності діяльності банку є отримання прибутку. Кількісний і якісний аналіз прибутковості проводиться з метою з’ясування фінансової стійкості банку та оцінки ефективності його роботи за певний звітний період.

З метою оцінювання ефективності банківської діяльності проведемо детальний аналіз основних показників результатів діяльності банківської системи України. Згідно з аналітичними даними за підсумками першого півріччя 2014 року фінансовий результат банківської системи України був позитивним і становив 1 250 млн грн. [2].

Таблиця 1 – Основні показники результатів діяльності банківської системи України за 01.07.2012 – 01.07.2014 (млн грн.)

Показник	Станом на		
	01.07.2012	01.07.2013	01.07.2014
Чистий процентний дохід	25 317	23 231	28 289
Чистий комісійний дохід	8 339	9 484	10 536
Результат від торговельних операцій	1 396	1 238	8 821
Чистий операційний дохід від основної діяльності	35 052	33 953	47 646
Чистий інший операційних дохід	-5 324	-2 398	-930
Чистий операційних дохід	29 728	31 555	46 716
Інший дохід	931	1 946	2 528
Загальний адміністративні витрати	17 629	18 858	21 510
Відрахування в резерви	11 563	12 549	27 225
Податок на прибуток	-91	913	-741
Фінансовий результат поточного року	1 558	1 181	1 250
Коефіцієнт ефективності діяльності, %	136,60	144,35	179,75
Загальні адмін. витрати/валовий дохід, %	24,56	24,03	20,81
ROA, %	0,29	0,21	0,19
ROE, %	1,98	1,36	1,37

Джерело: [2].

За даними таблиці 1 можна зробити висновки, що позитивний результат банківської системи України за підсумками 1 півріччя 2014 року зумовлений у першу чергу ліквідацією значної частини проблемних банків, що, у свою чергу, слугувало причиною від'ємного результату всієї банківської системи України. Станом на 1 липня 2014 року чистий операційних дохід від основної діяльності становить 47 646 млн грн. (зокрема чистий процентний дохід – 28 289 млн грн.). Співвідношення чистого операційного доходу від основної діяльності до адміністративних та інших операційних витрат є прийнятним і наразі становить 179,75 %. На 01.07.2014 року співвідношення адміністративно-

господарських витрат до валових доходів становить 20,81 %, що на 3,75 п. п. менше, ніж на 01.07.2012.

Отже, незважаючи на зменшення чистих грошових потоків банків, банківські системи України на 01.07.2014 рік отримали прибуток. Сьогодні скорочення фінансової діяльності є загальною тенденцією практично для всього банківського сектору, особливо для іноземних банків і банків з іноземним капіталом. Це обумовлено наслідками фінансової кризи, а також негативними прогнозними тенденціями на наступні 2–3 роки.

Результатом якісного управління грошовими потоками із загального розміру фінансового результату прибуткових банків 4,97 млрд грн. (3/4 прибутку) припадає на 10 найприбутковіших банків, про що свідчать дані, наведені у таблиці 2.

Таблиця 2 – Прибуткові банки України станом на 01.07.2014 (млн грн.)

№ пор.	Назва установи	Сума прибутку
1	ВТБ Банк	1 026 120
2	Промінвестбанк	874 621
3	СітіБанк	803 625
4	Креді Агріколь Банк	472 860
5	ПриватБанк	387 230
6	Інг Банк Україна	358 669
7	Ощадбанк	340 010
8	БМ Банк	299 600
9	ПУМБ	213 402
10	Дельта Банк	192 863

Джерело: [2].

Слід зазначити, що на формування грошових потоків банку значний вплив має ефективність банківського менеджменту, що передбачає досягнення цілей діяльності банку за умови раціонального використання наявних ресурсів без загрози втрати фінансової стійкості банку. У сучасних умовах ефективний банківський менеджмент означає [5]:

- орієнтацію банку на попит і потреби ринку, на запити клієнтів й організацію таких банківських продуктів, які користуються попитом і можуть дати банку запланований прибуток;

- постійне прагнення до підвищення ефективності банківської діяльності з метою зменшення витрат і одержання оптимальних результатів;
- коригування цілей, завдань і програм банку залежно від кон'юнктури ринку.

Слід звернути увагу на те, що в умовах нестабільної економіки набуває важливого значення ефективність ризик-менеджменту та визначення прийняттого рівня ризику для банку в сучасних умовах, зростає необхідність розвитку банківського бізнесу. Враховуючи ризикований характер банківської діяльності, слід відмітити, що саме якісне проведення оцінки або аналізу ризиків, які супроводжують діяльність банку, буде значно впливати на формування грошових потоків банку, а також на ефективність банківської діяльності.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, слід зазначити, що в сучасних умовах нестабільної економіки виникає потреба в формуванні ефективної системи управління грошовими потоками банку, яка забезпечує не тільки стійкість банківської установи зокрема, а і банківської системи в цілому в конкурентний період часу, дає можливість до подальшого розвитку, досягнення фінансового успіху на довгострокову перспективу.

Список літератури

1. Аналіз банківської діяльності : підручник [Електронний ресурс] / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с. – Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/304/54/>.
2. Аналітичний огляд банківської системи України за 1 півріччя 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rurik.com.ua/documents/research/bank_system_2_kv_2014.pdf.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник [Електронний ресурс] / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008. – 564 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/14350120/bankivska_sprava/kredit_i_bankivska_sprava_-_vovchak_od.
4. Герасименко С. С. Статистика : Підручник [Електронний ресурс] / за наук. ред. д-ра екон. наук С. С. Герасименка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 467 с. – Режим доступу : <http://lection.com.ua/statistics/stat/otsinki-efektivnosti-bankivskoyi-diyalnosti-statistika>.
5. Кириченко О. Банківський менеджмент : навчальний посібник / О. Кириченко, І. Гиленко, А. Ятченко. – К. : Основи, 1999. – 671 с.
6. Коваль В. М. Грошові потоки в механізмі функціонування комерційного банку / В. М. Коваль // Вісник Української академії банківської справи. – 2000. – № 1 (8). – С. 48–50.
7. Маслак Н. Г. Методические подходы к оценке эффективности деятельности банка [Електронний ресурс] / Н. Г. Маслак, А. В. Буряк // Бизнес Информ. – 2009. – № 12 (2). – С. 187–191. – Режим доступа : http://dSPACE.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/2301/1/Buriak_001.pdf.

8. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц [Електронний ресурс] / І. М. Парасій-Вергуненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 347 с. – Режим доступу : <http://library.if.ua/books/59.html>.
9. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі : монографія [Електронний ресурс] / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2002. – 316 с. – Режим доступу : http://buklib.net/index.php?option=com_jbook&catid=126.
10. Рибалка О. О. Удосконалення сутності поняття “ефективність банківського бізнесу” [Електронний ресурс] / О. О. Рибалка // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 109. – С. 126–128. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6691/1/Rybalka.pdf>.

Отримано 11.11.2014

Summary

The article characterizes the influence of the qualitative management of bank cash flows on the efficiency of a banking activity on the whole. The main indices of results of the Ukrainian banking system activity were analyzed. The article concluded that the efficiency of banks in general characterizes their ability to create cash flows in proper time and to qualitatively manage them.

Keywords: efficiency, bank, quality, cash flow, profitability.